Journal of Spiritual Health

2026, Volume 5, Issue 2
Pages: 895-905
10.30491/JSH.5.2.895

Structural Analysis of the Relationship between Attitudes Towards Marriage and Attitudes Towards Dowry with the Mediation of Spiritual Attitude

Mohammad Hossein Ayashm [1], Touraj Hashemi Nosratabad [1], Khalil Esmaeilpour [1], Solmaz Sadeghi [1*]

[1] *Department of Psychology, Tabriz Branch, University of Tabriz, Tabriz, Iran*

Abstract

Background and Aim: Despite the Islamic emphasis on facilitating marriage, the rising trend of dowry (mahr) in Iran has been associated with shifting marital attitudes; however, the role of spiritual attitude in this relationship has remained underexplored. The present study aimed to investigate the mediating role of spiritual attitude in the relationship between attitudes toward marriage and attitudes toward dowry among single individuals.

Methods: This research employed a descriptive-correlational design. The statistical population comprised all single male and female individuals in Ardabil city, from which 371 participants were selected through purposive sampling. Participants completed the researcher-made Attitude toward Dowry Questionnaire, the Bratton and Rosen (1998) Attitude toward Marriage Scale, and the Shahidi and Farajnia (2012) Spiritual Attitude Questionnaire. The obtained data were analyzed using Structural Equation Modeling (SEM) via SPSS-26 and Amos-22.

Results: The findings indicated that the proposed structural model demonstrated a good fit with the data. Pessimistic, optimistic, and realistic attitudes toward marriage were directly and indirectly (through spiritual attitude) aligned with the components of dowry attitude. In contrast, idealistic attitudes exhibited less congruence with traditional and spiritual values, likely attributable to romantic expectations and the influence of modernity. Furthermore, attitudes toward marriage and spiritual attitude together accounted for 15.2% of the variance in financial security, 17.3% of the variance in customary-familial value, and 10% of the variance in religious-ethical commitment.

Conclusion: Spiritual attitude serves as a significant mediating factor in the linkage between pessimistic, optimistic, realistic, and idealistic attitudes toward marriage and the multifaceted components of dowry attitude (i.e., financial security, customary-familial value, and religious-ethical commitment). Accordingly, it is recommended that family policymakers integrate the promotion of spiritual health alongside the revision of dowry regulations into cultural and educational programs.

Keywords: Attitude Towards Dowry, Attitude Towards Marriage, Spiritual Attitude.

[*]Corresponding author: **Solmaz Sadeghi,** Email: Solmaz.Sadeghi@Phd.Tabrizu.ac.ir

Received: 24 September 2025 **Accepted:** 26 August 2026

[Downloaded from spiritual-health.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.30491/JSH.5.2.895]

مجله سلامت معنوی
دوره ۵، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۵
صفحات: ۹۰۵-۸۹۵
10.30491/JSH.5.2.895

تحلیل ساختاری ارتباط نگرش به ازدواج و نگرش به مهریه با میانجی‌گری نگرش معنوی

محمدحسین آیشم[۱]، تورج هاشمی نصرت‌آباد[۱]، خلیل اسماعیل‌پور[۱]، سولماز صادقی[۱*]

[۱] گروه روانشناسی، واحد تبریز، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

چکیده

زمینه و هدف: با وجود تأکید اسلام بر تسهیل ازدواج، افزایش مهریه در ایران با تغییر نگرش‌های زناشویی همراه شده و نقش نگرش معنوی در این رابطه کمتر بررسی شده است. پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش واسطه‌ای نگرش معنوی در رابطه بین نگرش به ازدواج با نگرش به مهریه در افراد مجرد انجام شد.

روش‌ها: روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی می‌باشد، جامعه آماری شامل کلیه دختران و پسران مجرد شهر اردبیل است که ۳۷۱ نفر به روش نمونه‌گیری هدفمند از بین آن انتخاب شدند و به پرسشنامه‌های محقق‌ساخته نگرش به مهریه، نگرش به ازدواج Bratton و Rosen (۱۹۹۸) و نگرش معنوی شهیدی و فرجنیا (۱۳۹۱) پاسخ دادند. داده‌های به دست آمده با استفاده از تحلیل معادلات ساختاری با نرم افزار Amos-22 و SPSS-26 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که الگوی معادلات ساختاری پژوهش از برازش مطلوبی برخوردار می‌باشد و نگرش‌های بدبینانه، خوش‌بینانه، و واقع‌گرایانه از طریق نگرش معنوی به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم با مولفه‌های مهریه همسو هستند، درحالی‌که نگرش ایده‌آل‌گرایانه، به دلیل انتظارات رمانتیک و تأثیر مدرنیته، کمتر با ارزش‌های سنتی و معنوی هماهنگی دارد. همچنین، نگرش به ازدواج و نگرش معنوی به طور همزمان قادر به تبیین ۱۵/۲ درصد از واریانس امنیت مالی، ۱۷/۳ درصد از واریانس ارزش عرفی- خانوادگی و ۱۰ درصد از واریانس تعهد شرعی- اخلاقی هستند.

نتیجه‌گیری: نگرش معنوی به‌عنوان یک عامل واسطه‌ای موثر در ارتباط میان نگرش‌های بدبینانه، خوش‌بینانه، واقع‌گرایانه، و ایده‌آل‌گرایانه به ازدواج و مولفه‌های نگرش به مهریه (امنیت مالی، ارزش عرفی- خانوادگی، و تعهد شرعی- اخلاقی) عمل می‌کند. لذا، پیشنهاد می‌گردد سیاست‌گذاران حوزه خانواده، ارتقای سلامت معنوی را در کنار اصلاح قوانین مهریه، در برنامه‌های فرهنگی و آموزشی بگنجانند.

کلیدواژه‌ها: نگرش به مهریه، نگرش به ازدواج، نگرش معنوی.

*نویسنده مسئول: **سولماز صادقی.** پست الکترونیک: Solmaz.Sadeghi@Phd.Tabrizu.ac.ir
دریافت مقاله: ۱۴۰۴/۰۷/۰۲ پذیرش مقاله: ۱۴۰۵/۰۶/۰۴

[Downloaded from spiritual-health.ir on 2026-11-18]
[DOI: 10.30491/JSH.5.2.895]

مقدمه

ازدواج را می‌توان یکی از مهم‌ترین و پایدارترین روابط بین‌فردی دانست (۱). در جامعه مسلمان ایران، ازدواج و تشکیل خانواده یکی از مهمترین نهادهای اجتماعی است که نقش مهمی در رشد جسمی و تعالی روحی و معنوی انسان‌ها دارد (۲). این پیوند عمیق عاطفی و اجتماعی نه‌تنها سلامت جسمانی و روانی زوجین را ارتقا می‌دهد (۳)، بلکه در فرهنگ اسلامی به‌عنوان امری مقدس و همسو با فطرت انسانی، زمینه‌ساز پایداری خانواده و بقای نسل است، چنانکه قرآن کریم از این پیوند با عنوان «میثاق غلیظ» (پیمان محکم) یاد کرده است (۴). در سنت ایرانی، ازدواج نشانه‌ای از گذار به بزرگسالی، هویت‌یابی و پذیرش مسئولیت‌های اجتماعی بوده و از منظر زیستی و اجتماعی اهمیتی ویژه دارد (۵). این نهاد به‌عنوان یکی از کلیدی‌ترین انتخاب‌های زندگی افراد، تحت تأثیر باورها و نگرش‌های شخصی و اجتماعی قرار دارد (۶).

مَهر، که در متون اسلامی با عناوینی چون «صداق»، «اجر» و «نحله» شناخته می‌شود، مالی است که مرد در ضمن عقد نکاح به زن تملیک کرده یا تعهد به پرداخت آن می‌دهد (۷). در قانون مدنی ایران، مهریه یکی از ابزارهای حقوقی کلیدی برای حمایت از حقوق زنان محسوب می‌شود (۸). از منظر اقتصادی، مهریه به‌عنوان بخشی از «قیمت ضمنی ازدواج» عمل کرده و بر تصمیم‌گیری افراد در بازار ازدواج اثر می‌گذارد (۹). آمارها نشان می‌دهند که در ایران، افزایش میزان مهریه با کاهش نرخ ازدواج و افزایش میانگین سن ازدواج (۲۸/۳ سال برای مردان و ۲۴/۱ سال برای زنان) همبستگی دارد (۱۰). این افزایش می‌تواند به گرایش به اشکال غیررسمی مانند هم‌باشی یا ازدواج موقت منجر شده و در نهایت به تجرد دائم یا تأخیر در ازدواج بیانجامد، همچنین مهریه همچنین به‌عنوان نوعی بیمه مالی برای زنان عمل کرده و می‌تواند مانعی برای طلاق باشد، هرچند مطالبه آن گاهی پایداری خانواده را به چالش می‌کشد (۹). با این حال، اسلام ضمن جواز تعیین مهریه به هر میزان مورد توافق، بر کاهش مقدار آن برای تسهیل ازدواج تأکید دارد (۷). با وجود کمبود مطالعات و خلاء پژوهشی بسیار در حیطه پژوهش حاضر به نظر می‌رسد، هدف و نوع نگرش افراد به مهریه، که ارزش‌های عرفی- خانوادگی، امنیت مالی و تعهد شرعی- اخلاقی را دربرمی‌گیرد، می‌تواند از نوع نگرش به ازدواج و نگرش معنوی تأثیر پذیرد.

نگرش به ازدواج عبارت از معنا و انتظاراتی است که هر شخصی نسبت به ازدواج و رابطه زناشویی آینده خود دارد (۱۱) و در حقیقت به صورت باورها و انتظارات مرتبط با زندگی زناشویی، در قالب چهار نوع بدبینانه، خوش‌بینانه، واقع‌گرایانه و ایده‌آل‌گرایانه تعریف می‌شود (۱۲). عوامل مختلفی از جمله خانواده (۱۳)، تحصیلات، استقلال اقتصادی (۱۴)، تجربیات مثبت یا منفی دوران کودکی و عوامل اجتماعی (۱۵) در شکل‌دهی نگرش افراد به ازدواج تاثیر دارند. این نگرش‌ها که در دوران تجرد شکل می‌گیرند، بر رفتارها و تصمیم‌گیری‌های بعدی زوجین اثر می‌گذارند (۱۶). در ایران، گذار از سنت به مدرنیته تغییرات گسترده‌ای در الگوهای ازدواج ایجاد کرده است. برای مثال، نرخ ازدواج در شهرهای بزرگ مانند تهران بین سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۰ حدود ۱۵ درصد کاهش یافته و میانگین سن ازدواج زنان به ۲۴/۳ سال رسیده است (۱۰). این تغییرات به افزایش بی‌رغبتی به ازدواج، ازدواج در سنین بالا یا تجرد دائم منجر شده است (۱۷). پدیده‌هایی مانند ازدواج سفید نیز به‌عنوان پیامد این تحولات فرهنگی ظهور کرده‌اند (۱۸).

در میان عوامل مختلفی که بر انتخاب‌های زناشویی تأثیر می‌گذارند، مذهب از اهمیت جامعه‌شناختی دیرینه‌ای برخوردار است (۱۹). در دهه‌های اخیر، به معنویت به عنوان متغیری مهم در حوزه کیفیت زندگی توجه ویژه‌ای شده است و بعضی از پژوهشگران، معنویت را در کنار سایر ابعاد کیفیت زندگی مورد تأکید قرار داده‌اند و پژوهش‌های مختلف، بر تأثیر مثبت معنویت و دینداری در طول زندگی افراد صحه گذاشته‌اند (۲۰). سلامت معنوی به عنوان زیربنای نگرش معنوی، می‌تواند جهت‌گیری افراد را در مواجهه با مسئله مهریه تحت تاثیر قرار دهد؛ دین و معنویت می‌تواند بر نگرش‌ها و گرایش‌های مردم تأثیر بگذارد و احساسات و اعمال مردم را در جهت آموزه‌های دینی به حرکت در آورد (۲۱). اغلب روانشناسانی که در زمینه دین و مذهب پژوهش می‌کنند، برای درک انگیزه زیربنایی رفتارهای مذهبی افراد، ترجیح می‌دهند به جای توجه به ادیان خاص مثل مسیحیت یا اسلام، به طور کلی به جهت‌گیری مذهبی آن‌ها توجه کنند (۲۲). در نگاهی اجمالی به تاریخچه بشریت دیده می‌شود که آدمی همواره به دنبال یافتن معنا در زندگی خود بوده، معنویت با برآیندهای با ارزش زندگی که مثبت و شادی‌بخش هستند در رابطه است و امید به آینده را در فرد تقویت می‌کند (۲۳). پژوهش فرج نیا و همکاران (۱۴۰۲)، نشان می‌دهد که معنویت و دینداری عامل مهمی در میزان سازگاری و رضایت زناشویی است (۲۴). Leijen و van Herk (۲۰۲۵) نیز نشان دادند کاهش دینداری ممکن است با نگرش‌های لیبرال‌تر نسبت به ازدواج مرتبط باشد (۲۵). با توجه به اهمیت مهریه در فرهنگ ازدواج ایرانی و کمبود مطالعات روان‌شناختی در این حوزه، پژوهش حاضر درصدد پاسخ‌دهی به این سوال است که آیا نگرش به ازدواج با واسطه نگرش معنوی بر نگرش به مهریه اثرمستقیم و غیرمستقیم دارد؟ نتایج این مطالعه می‌تواند به درک بهتر عوامل روان‌شناختی و فرهنگی مؤثر بر نگرش به مهریه کمک کرده و مبنایی برای مداخلات روان‌شناختی و سیاست‌گذاری‌های حقوقی- اجتماعی در حوزه ازدواج و خانواده فراهم کند.

روش

پژوهش حاضر به لحاظ رویکرد کمی، به لحاظ هدف بنیادی و به لحاظ روش توصیفی از نوع همبستگی است. نمونه مورد پژوهش شامل دختران و پسران مجرد در شهر اردبیل می‌باشد که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند و پرسشنامه‌ها

[Downloaded from spiritual-health.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.30491/JSH.5.2.895]

را تکمیل کردند. پس از طراحی پرسشنامه‌ها در فضای مجازی، لینک پرسشنامه در بستر شبکه‌های اجتماعی از قبیل تلگرام، ایتا، بله و غیره در دسترس عموم جامعه آماری قرار گرفت. ۳۸۹ نفر به پرسشنامه پاسخ دادند که ۱۸ پرسشنامه به دلیل ناقص بودن کنار گذاشته شد و ۳۷۱ پرسشنامه باقی ماند.

ابزار گردآوری داده‌ها

پرسشنامه نگرش به مهریه: این پرسشنامه (جدول ۱)، ابزاری خودساخته با ۹ سؤال در سه مؤلفه امنیت مالی (نقش مهریه در تأمین مالی زنان)، ارزش عرفی- خانوادگی (تأثیر تصمیمات خانواده، عرف و ارزش‌های خانوادگی در تعیین مهریه)، و تعهد شرعی- اخلاقی (نگرش به مهریه به‌عنوان تعهدی دینی و اخلاقی) است که هر مؤلفه ۳ سؤال در مقیاس لیکرت پنج‌درجه‌ای (۱ = کاملاً مخالف تا ۵ = کاملاً موافق) دارد. طراحی پرسشنامه با مرور پیشینه نظری بسیار محدود موجود آغاز شد و سؤالات پس از دریافت نظرات ۶ متخصص در روان‌شناسی، حقوق، متدولوژیست و مشاور خانواده اصلاح شدند. روایی ظاهری و محتوایی با نسبت روایی محتوا (۱ = CVR برای سؤالات ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۷، ۸، ۹ و ۰/۶۷ برای سؤال ۶) و شاخص روایی محتوا (۰/۹۶ = CVI) برای کل پرسشنامه، ۱ برای امنیت مالی، ۰/۸۹ برای ارزش عرفی-خانوادگی، و ۱ برای تعهد شرعی- اخلاقی) تأیید شد. روایی سازه از طریق تحلیل عاملی اکتشافی با روش استخراج مؤلفه‌های اصلی و چرخش واریماکس (به دلیل غیرمرتبط بودن مؤلفه‌ها) روی نمونه ۱۱۲ نفر بررسی شد که سه مؤلفه ۷۰/۸۳ درصد از تغییرات نگرش به مهریه را تبیین کردند. پایایی اولیه در مطالعه مقدماتی روی ۴۶ نفر از افراد مجرد بین ۱۶ تا ۴۵سال انجام شد، با آلفای کرونباخ ۰/۷۹ برای کل پرسشنامه و ۰/۷۱ (امنیت مالی)، ۰/۷۴ (ارزش عرفی-خانوادگی)، و ۰/۹۳ (تعهد شرعی-اخلاقی) محاسبه شد و همچنین بعد از اجرای کامل نیز ضریب آلفای کرونباخ به ۰/۸۱ بهبود یافت. پرسشنامه به‌صورت خودگزارش‌دهی و آنلاین در ۴ دقیقه با رعایت ملاحظات اخلاقی (رضایت آگاهانه، محرمانگی، امکان انصراف) قابل اجرا می‌باشد و ابزاری بومی و معتبر است، اما احتمال سوگیری خودگزارش‌دهی از محدودیت‌های آن است.

جدول-۱. سوالات پرسشنامه محقق‌ساخته نگرش به مهریه

شماره	مولفه	سوال	بار عاملی
۱	امنیت مالی	مهریه می‌تواند به‌عنوان یک ابزار برای تأمین مالی زن در زندگی مشترک یا پس از جدایی عمل کند.	۰/۵۷
۲		مهریه به زن کمک می‌کند تا در صورت مشکلات مالی در زندگی مشترک یا پس از طلاق، استقلال مالی داشته باشد.	۰/۵۳
۳		مهریه می‌تواند به‌عنوان پشتوانه مالی برای زن در شرایط بحرانی مانند طلاق یا فوت همسر عمل کند.	۰/۵۹
۴	ارزش	مهریه به‌عنوان بخشی از سنت ازدواج، نشانه‌ای از احترام به عروس یا خانواده اوست.	۰/۶۱
۵	عرفی-	عرف و انتظارات خانوادگی در تعیین میزان مهریه تأثیرگذار هستند.	۰/۵۲
۶	خانوادگی	میزان مهریه باید به‌گونه‌ای تعیین شود که الزاماً با ارزشهای خانوادگی عروس مرتبط باشد.	۰/۵۹
۷	تعهد	مهریه باید بر اساس اصول شرعی و با توافق زوجین به‌صورت اخلاقی و دینی تعیین شود.	۰/۶۴
۸	شرعی-	تعیین مهریه‌ای معقول و قابل پرداخت می‌تواند با تعهدات اخلاقی و دینی هم‌راستا باشد.	۰/۸۱
۹	اخلاقی	باید به‌گونه‌ای تعیین شود که با ملاحظات مالی و ارزش‌های اخلاقی و دینی هماهنگ باشد.	۰/۸۷

پرسشنامه نگرش به ازدواج: این پرسشنامه توسط Bratton و Rosen (۱۹۹۸) به منظور سنجش نگرش نسبت به ازدواج طراحی و تدوین شده است و در ایران توسط نیلفروشان و همکاران (۱۳۹۲) اعتباریابی شده است (۲۶). این پرسشنامه دارای ۲۳ سوال و چهار مولفه نگرش بدبینانه به ازدواج، نگرش خوش بینانه به ازدواج، نگرش واقع گرایانه به ازدواج و نگرش ایده‌آل‌گرایانه به ازدواج می‌باشد و بر اساس طیف چهار گزینه‌ای لیکرت به سنجش نگرش نسبت به ازدواج می پردازد (۲۷). پایایی این مقیاس را در دانش‌آموزان با فاصله زمانی شش هفته به روش آزمون مجدد ۰/۸۵و به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۲ گزارش کردند. همچنین با همبسته کردن این مقیاس با مقیاس‌های مشابه همبستگی بالای ۰/۷۷را گزارش شده است (۲۷). آلفای کرونباخ محاسبه شده در این پژوهش برای این آزمون ۰/۷۰۶ به دست آمد.

پرسشنامه نگرش معنوی: پرسشنامه نگرش و توانایی معنوی توسط شهیدی و فرج نیا (۱۳۹۱)، طراحی و اعتباریابی شده است. این پرسشنامه از ۴۳ گویه بسته پاسخ بر اساس طیف پنج درجه‌ای لیکرت و ۲ خرده مقیاس نگرش معنوی (۲۴ سوال) و توانایی معنوی (۱۹ سوال) تشکیل شده است، این ابزار دربرگیرنده مؤلفه‌هایی مانند ایمان به خدا و درک حضور او، درک معنا و هدف زندگی، گذشت و بخشش، تلاش برای کمال و رسیدن به تعالی و توکل به خداست. روایی صوری و محتوایی سئوالات از طریق نظرخواهی از ۱۹ نفر از اساتید متخصص مورد بررسی قرار گرفت و پایایی آن به روش بازآزمایی و به فاصله زمانی ۵ هفته، ۰/۶۱ گزارش شده است. دامنه نمره کلی این ابزار از ۴۳ تا ۲۱۵ و میانه نمره آن ۸۶ است. اخذ نمرات بیشتر، نشانه نگرش معنوی بیشتر است (۲۸). در پژوهش حاضر پایایی این آزمون محاسبه شد و آلفای کرونباخ ۰/۹۴۶ به‌دست آمد.

تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها

داده‌های گردآوری‌شده با استفاده از روش معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار SPSS-26 و Amos-24 مورد تجزیه و

[Downloaded from spiritual-health.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.30491/JSH.5.2.895]

تحلیل قرار گرفتند.

ملاحظات اخلاقی

برای رعایت اصول اخلاقی، اهداف مطالعه به‌صورت شفاف و صادقانه برای شرکت‌کنندگان توضیح داده شد و رضایت آگاهانه آن‌ها برای مشارکت اخذ گردید. شرکت‌کنندگان هر زمان که تمایل داشتند می‌توانستند از ادامه مشارکت خودداری کنند. همچنین، حفظ حریم خصوصی و محرمانگی اطلاعات شرکت‌کنندگان به‌طور کامل توسط پژوهشگران رعایت گردید.

نتایج

از بین ۳۷۱ نفر شرکت‌کننده ۲۰۳ نفر پسر (۵۴/۷ درصد) و ۱۶۸ نفر دختر (۴۵/۳ درصد) بود. تعداد ۷۶ نفر (۲۰/۵ درصد) تحصیلات دیپلم و پایین‌تر، ۳۲ نفر (۱۰/۵ درصد) فوق‌دیپلم، ۱۷۸نفر (۴۸ درصد) کارشناسی و ۶۵ نفر (۱۷/۵ درصد) کارشناسی ارشد و ۱۳ نفر (۳/۵ درصد) دارای مدرک دکتری بودند و میانگین سنی شرکت‌کنندگان (۷/۹۶ ± ۲۸/۶۶) بود. برای بررسی نرمال بودن داده‌ها از کجی و کشیدگی استفاده گردید.

جدول-۲. شاخص‌های توصیفی و کجی-کشیدگی برای متغیرهای پژوهش

متغیر	مولفه	انحراف معیار± میانگین	چولگی	کشیدگی
نگرش به ازدواج	بدبینانه	۱۸/۲۹ ± ۴/۰۶	۰/۱۴۰	-۰/۰۸۳
	خوشبینانه	۱۷/۹۴ ± ۳/۱۹	-۰/۸۷۱	۱/۴۲۹
	واقع‌گرایانه	۱۳/۹۵ ± ۲/۲۵	-۰/۳۴۵	۰/۸۵۱
	ایده‌آل‌گرایانه	۱۳/۰۱ ± ۲/۴۷	۰/۱۲۴	۰/۳۵۶
نگرش به مهریه	امنیت مالی	۲۹/۹۴ ± ۷/۲۱	-۰/۱۳۴	-۰/۴۵۰
	ارزش عرفی-خانوادگی	۲۸/۲۹ ± ۷/۷۵	۰/۰۱۲	-۱/۰۳۰
	تعهد شرعی-اخلاقی	۲۸/۳۶ ± ۷/۳۹	-۰/۰۳۶	-۰/۶۹۸
نگرش معنوی	-	۱۵۴/۲۷ ± ۲۹/۶۲	-۰/۳۶۱	-۰/۱۷۵

جدول-۳. ماتریس همبستگی پیرسون برای متغیرهای پژوهش

متغیرهای پژوهش		مولفه	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
نگرش به ازدواج	۱	بدبینانه	۱							
	۲	خوشبینانه	-۰/۲۴۵**	۱						
	۳	واقع‌گرایانه	۰/۲۳۰**	۰/۲۴۰**	۱					
	۴	ایده‌آل‌گرایانه	۰/۱۷۷**	-۰/۰۴۵	۰/۱۱۷**	۱				
نگرش‌معنوی	۵	نگرش معنوی	-۰/۲۴۹**	۰/۳۷۳**	۰/۱۸۵**	-۰/۱۴۱*	۱			
نگرش به مهریه	۶	امنیت مالی	۰/۳۱۷**	-۰/۲۳۲**	۰/۰۶۸	-۰/۰۶۹	-۰/۱۸۷**	۱		
	۷	ارزش عرفی-خانوادگی	-۰/۲۴۲**	۰/۲۹۰**	۰/۱۶۹**	۰/۰۹۴	۰/۲۵۳**	-۰/۱۸۰**	۱	
	۸	تعهد شرعی-اخلاقی	-۰/۱۶۵**	۰/۰۱۷	۰/۱۲۰*	۰/۱۳۸**	۰/۱۴۷**	-۰/۱۲۱*	۰/۱۶۹**	۱

** معنی‌داری‌سطح ۰/۰۱؛ * معنی‌داری سطح ۰/۰۵

نتایج جدول ۲ حاکی از آن است که در اکثر متغیرهای مورد مطالعه دامنه کجی وکشیدگی ۲+ تا ۲- است و در نتیجه داده‌ها نرمال می‌باشند. جدول۳ ماتریس همبستگی پیرسون را به عنوان پیش فرض برای متغیرهای مورد مطالعه نشان می‌دهد.

با توجه به جدول ۳ نگرش بدبینانه به ازدواج با نگرش معنوی (r = -۰/۲۴۹)، ارزش عرفی- خانوادگی (r = -۰/۲۴۲) و تعهد شرعی-اخلاقی (r = -۰/۱۶۵) رابطه منفی معکوس و با امنیت مالی (r = ۰/۳۱۷) رابطه مثبت مستقیم دارد. نگرش خوشبینانه به ازدواج با نگرش معنوی (r = ۰/۳۷۳)، ارزش عرفی-خانوادگی (r = ۰/۲۹۰) رابطه مثبت مستقیم و با امنیت مالی (r = -۰/۲۳۲) رابطه منفی و معکوس دارد. نگرش واقع‌گرایانه به ازدواج با نگرش معنوی (r = ۰/۱۸۵)، ارزش عرفی- خانوادگی (r = ۰/۱۶۹) و تعهد شرعی- اخلاقی (r = ۰/۱۲۰) رابطه مثبت مستقیم دارد. نگرش ایده‌آل‌گرایانه به ازدواج با نگرش معنوی (r = -۰/۱۴۱) رابطه منفی معکوس و با تعهد شرعی- اخلاقی (r = ۰/۱۳۸) رابطه مثبت مستقیم دارد. نگرش معنوی نیز با امنیت مالی (r = -۰/۱۸۷) رابطه معکوس و با ارزش عرفی- اخلاقی (r = ۰/۲۵۳) و تعهد شرعی- اخلاقی (r = ۰/۱۴۷) رابطه مستقیم دارد.

جدول۴ نشان می‌دهد که پیش‌فرض استقلال منابع خطای موردمطالعه محقق شده است، چراکه شاخص‌های مربوط به آزمون دوربین-واتسون در محدوده مطلوب یعنی (۲/۵ — ۱/۵) قرار دارد و در نتیجه خطاها با یکدیگر همبستگی ندارند.

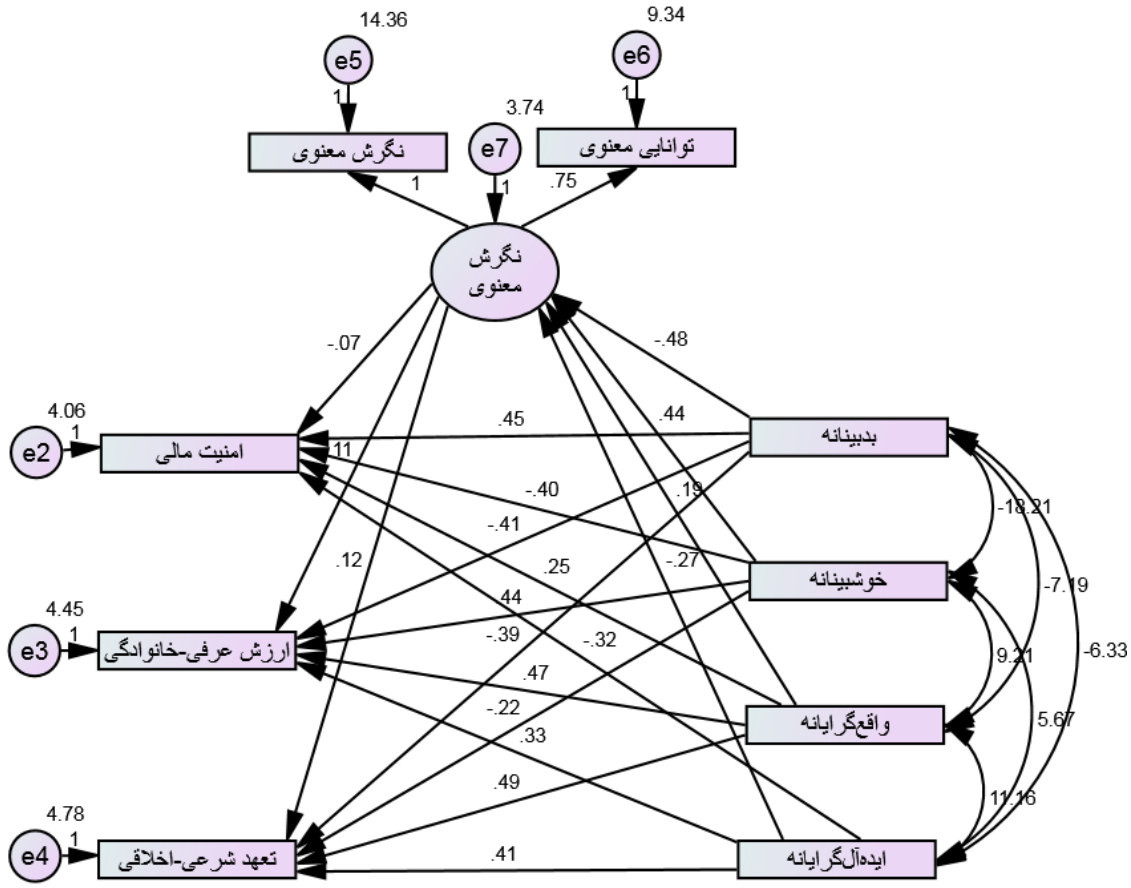
جدول ۵ شاخص‌های برازندگی مدل برونداد را نشان می‌دهد، که شاخص‌های برازندگی شامل شاخص مجذور خی (x^2 = ۲۰/۵۴۴) مجذور خی نسبی (X^2/df = ۲/۵۶۸)، شاخص نیکویی برازش (GFI = ۰/۹۱۴)، شاخص برازش هنجار شده (NFI = ۰/۹۰۰)، شاخص نیکویی برازش مقایسه‌ای (CFI = ۰/۹۰۹)، و جذر میانگین مجذورات خطای تقریب مساوی با (RMSEA = ۰/۰۶۵) بوده و

[Downloaded from spiritual-health.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.30491/JSH.5.2.895]

جدول-۴. آزمون دوربین-واتسون برای پیش‌فرض استقلال

مدل	R	R^2	R^2 اصلاح‌شده	خطای معیار برآورد	دوربین-واتسون
امنیت مالی	۰/۳۸۹	۰/۱۵۲	۰/۱۴۰	۶/۷۴۵	۱/۸۲۰
ارزش عرفی-خانوادگی	۰/۴۱۵	۰/۱۷۳	۰/۱۶۱	۷/۱۰۱	۱/۸۶۳
تعهد شرعی-اخلاقی	۰/۳۱۶	۰/۱۰۰	۰/۰۸۸	۷/۰۶۵	۱/۷۳۷

شکل-۱. مدل ساختاری نقش میانجیگری نگرش معنوی در رابطه بین نگرش به ازدواج با نوع نگرش به مهریه

جدول-۵. شاخص‌های برازش مدل برونداد

شاخص‌ها	X^2	df	X^2/df	GFI	NFI	CFI	RMSEA
مدل برونداد	۲۰/۵۴۴	۸	۲/۵۶۸	۰/۹۱۴	۰/۹۰۰	۰/۹۰۹	۰/۰۶۵

این نتایج حاکی از برازش مطلوب مدل برونداد می‌باشد و این نشان می‌دهد که مدل ترسیمی تئوری پژوهش به طور مطلوب با مدل موجود در جامعه هماهنگ می‌باشد. در جدول ۶ ضرایب اثر مستقیم و غیرمستقیم و اثرکل بین متغیرهای پیش بین، واسطه و ملاک گزارش شده است.

بر اساس نتایج مطابق جدول ۶ میزان اندازه اثر به ما نشان می‌دهد که هر مولفه به میزان ضریب بتا هر ۱ واحد نمرات مولفه‌های نگرش به مهریه را تبیین می‌کند که مسیرهای مستقیم تایید شده در جدول مشخص شده‌اند، اندازه اثر مثبت نشان از رابطه مستقیم و اندازه اثر منفی نشان از رابطه معکوس می‌باشد ($Z>\pm ۱/۹۶$).

تحلیل مسیرهای مستقیم، نگرش معنوی به‌طور مستقیم تحت تأثیر سبک‌های بدبینانه، خوشبینانه و واقع‌گرایانه قرار می‌گیرد (اما تأثیر مستقیم سبک ایده‌آل‌گرایانه بر آن رد می‌شود). در ارتباط با امنیت مالی، سبک‌های بدبینانه، واقع‌گرایانه و ایده‌آل‌گرایانه اثر مستقیم معناداری دارند، اما اثر مستقیم سبک خوشبینانه و همچنین خود نگرش معنوی بر امنیت مالی معنادار نیست. در مقابل، ارزش عرفی- خانوادگی تحت تأثیر مستقیم سبک‌های بدبینانه، خوشبینانه و ایده‌آل‌گرایانه است (اثر مستقیم واقع‌گرایانه بر آن رد می‌شود)، و نگرش معنوی به‌عنوان یک پیش‌بین مستقیم و بسیار قوی برای این ارزش عمل می‌کند. همچنین تعهد شرعی- اخلاقی به‌صورت منحصربه‌فرد از هر چهار سبک شخصیتی (بدبینانه، خوشبینانه، واقع‌گرایانه و ایده‌آل‌گرایانه) تأثیر مستقیم می‌پذیرد و خود نگرش

[Downloaded from spiritual-health.ir on 2026-11-18]
[DOI: 10.30491/JSH.5.2.895]

متغیرها	اندازه اثر مستقیم	اندازه اثر غیرمستقیم	حدود بوت		استروپ	خطای استاندارد	C.R	سطح معنی‌داری	نتیجه
			حدپایین	حد بالا					
بدبینانه ← نگرش معنوی	-۰/۴۷۲					۰/۱۲۱	-۳/۸۷۶	۰/۰۰۱	تایید
خوشبینانه ← نگرش معنوی	۰/۴۳۱					۰/۱۵۰	۴/۸۵۰	۰/۰۰۱	تایید
واقع‌گرایانه ← نگرش معنوی	۰/۱۸۹					۰/۱۲۲	۳/۲۳۰	۰/۰۰۱	تایید
ایده‌آل‌گرایانه ← نگرش معنوی	-۰/۲۶۷					۰/۱۷۴	-۱/۲۲۱	۰/۲۲۲	رد
بدبینانه ← امنیت مالی	۰/۴۵۱					۰/۰۹۵	۴/۷۴۸	۰/۰۰۱	تایید
خوشبینانه ← امنیت مالی	-۰/۴۰۴					۰/۱۲۰	-۳/۳۸۲	۰/۰۰۱	تایید
واقع‌گرایانه ← امنیت مالی	۰/۲۴۸					۰/۱۷۱	۱/۴۵۲	۰/۱۴۷	رد
ایده‌آل‌گرایانه ← امنیت مالی	-۰/۳۱۷					۰/۱۳۷	-۲/۳۱۲	۰/۰۲۱	تایید
بدبینانه ← ارزش عرفی-خانوادگی	-۰/۴۱۵					۰/۱۰۱	-۴/۱۱۹	۰/۰۰۱	تایید
خوشبینانه ← ارزش عرفی-خانوادگی	۰/۴۳۵					۰/۱۲۷	۳/۴۳۳	۰/۰۰۱	تایید
واقع‌گرایانه ← ارزش عرفی-خانوادگی	-۰/۳۹۰					۰/۱۰۰	-۳/۸۸۰	۰/۰۰۱	تایید
ایده‌آل‌گرایانه ← ارزش عرفی-خانوادگی	-۰/۲۱۶					۰/۱۲۶	-۱/۷۱۲	۰/۰۸۷	رد
بدبینانه ← تعهد شرعی-اخلاقی	۰/۴۹۲					۰/۱۸۱	۲/۷۲۳	۰/۰۰۶	تایید
خوشبینانه ← تعهد شرعی-اخلاقی	۰/۴۰۶					۰/۱۴۵	۲/۷۹۵	۰/۰۰۵	تایید
واقع‌گرایانه ← تعهد شرعی-اخلاقی	۰/۴۷۳					۰/۱۸۱	۲/۶۰۸	۰/۰۰۹	تایید
ایده‌آل‌گرایانه ← تعهد شرعی-اخلاقی	۰/۳۳۵					۰/۱۴۶	۲/۲۹۹	۰/۰۲۲	تایید
نگرش معنوی← امنیت مالی	-۰/۰۶۷					۰/۰۳۵	-۱/۸۹۶	۰/۰۵۸	رد
نگرش معنوی← ارزش عرفی-خانوادگی	۰/۱۱۲					۰/۰۳۷	۲/۹۹۸	۰/۰۰۳	تایید
نگرش معنوی← تعهد شرعی-اخلاقی	۰/۱۲۱					۰/۰۳۷	۳/۲۴۴	۰/۰۰۱	تایید
بدبینانه←نگرش معنوی← امنیت مالی		۰/۰۲۳	۰/۰۰۰	۰/۰۶۲		۰/۰۱۱		۰/۰۱۵	تایید
خوشبینانه←نگرش معنوی← امنیت مالی		۰/۰۳۱	-۰/۰۸۰	۰/۰۰۱		۰/۰۲۱		۰/۰۹۱	رد
واقع‌گرایانه←نگرش معنوی← امنیت مالی		-۰/۰۱۹	-۰/۰۵۵	-۰/۰۰۱		۰/۰۰۹		۰/۰۳۲	تایید
ایده‌آل‌گرایانه←نگرش معنوی← امنیت مالی		۰/۰۱۶	۰/۰۰۵	۰/۰۲۸		۰/۰۰۸		۰/۰۱۷	تایید
بدبینانه←نگرش معنوی← ارزش عرفی-خانوادگی		-۰/۰۰۶	-۰/۰۲۹	۰/۰۱۲		۰/۰۱۶		۰/۲۱۷	رد
خوشبینانه←نگرش معنوی← ارزش عرفی-خانوادگی		۰/۰۴۹	۰/۰۱۶	۰/۰۹۸		۰/۰۲۰		۰/۰۰۵	تایید
واقع‌گرایانه←نگرش معنوی← ارزش عرفی-خانوادگی		۰/۰۳۰	۰/۰۰۹	۰/۰۷۱		۰/۰۱۵		۰/۰۱۶	تایید
ایده‌آل‌گرایانه←نگرش‌به‌زندگی←ارزش عرفی-خانوادگی		-۰/۰۱۰	-۰/۰۳۵	۰/۰۱۰		۰/۰۱۲		۰/۰۵۲	رد
بدبینانه←نگرش معنوی← تعهد شرعی-اخلاقی		-۰/۰۰۴	-۰/۰۱۴	۰/۰۰۱		۰/۰۱۶		۰/۲۶۶	رد
خوشبینانه←نگرش معنوی← تعهد شرعی-اخلاقی		۰/۰۵۵	۰/۰۲۲	۰/۱۰۵		۰/۰۲۱		۰/۰۱۱	تایید
واقع‌گرایانه←نگرش معنوی← تعهد شرعی-اخلاقی		۰/۰۳۳	۰/۰۱۲	۰/۰۷۸		۰/۰۱۵		۰/۰۱۲	تایید
ایده‌آل‌گرایانه←نگرش معنوی← تعهد شرعی-اخلاقی		-۰/۰۱۱	-۰/۰۳۸	۰/۰۱۳		۰/۰۱۳		۰/۰۵۳	رد

معنوی نیز بر آن اثر مستقیم دارد.

همچنین مسیرهای مورد تایید و رد اثر میانجیگری نگرش معنوی بین مولفه‌های نگرش به ازدواج و مولفه‌های نگرش به مهریه، نیز گزارش شده‌است. در بررسی اثرات غیرمستقیم نیز، مشخص شد که نگرش معنوی به‌عنوان یک مکانیسم واسطه‌ای عمل می‌کند، اما جهت‌گیری آن بر اساس نوع متغیر وابسته متفاوت است. این متغیر، رابطه بین سبک‌های بدبینانه، واقع‌گرایانه و ایده‌آل‌گرایانه را با امنیت مالی میانجی‌گری می‌کند، اما نقشی در میانجی‌گری رابطه سبک خوشبینانه با امنیت مالی ندارد. در حیطه ارزش‌های عرفی- خانوادگی و تعهد شرعی- اخلاقی، نگرش معنوی به‌صورت اختصاصی، فقط رابطه بین سبک‌های خوشبینانه و واقع‌گرایانه را به‌طور معنادار میانجی‌گری می‌کند، درحالی‌که برای سبک‌های بدبینانه و ایده‌آل‌گرایانه فاقد نقش واسطه‌ای معنادار است. در یک جمع‌بندی کلی، نگرش معنوی به‌ویژه در تقویت سبک‌های خوشبینانه و واقع‌گرایانه برای دستیابی به پیامدهای ارزشی و اخلاقی نقش موثر دارد، اما در رابطه با امنیت مالی، کارکرد میانجی آن عمدتاً از طریق سبک‌های بدبینانه و ایده‌آل‌گرایانه محقق می‌شود. بر این اساس، اکثریت مسیرهای غیرمستقیم تایید می‌گردند؛ این بدین معناست که مدل نقش میانجی‌گری نگرش معنوی در رابطه بین نگرش به ازدواج و نگرش به مهریه افراد مجرد برازش دارد.

مطابق با شکل ۱ و جدول ۴ متغیرهای نگرش به ازدواج و

[Downloaded from spiritual-health.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.30491/JSH.5.2.895]

نگرش معنوی بطور همزمان قادر به تبیین ۱۵/۲ درصد از واریانس امنیت مالی، ۱۷/۳ درصد از واریانس ارزش عرفی- خانوادگی و ۱۰ درصد از واریانس تعهد شرعی- اخلاقی هستند. با توجه به نتایج به دست آمده مدل نظری نقش میانجیگری نگرش معنوی در رابطه بین نگرش به ازدواج و نگرش به مهریه در افراد مجرد در سطح ۰/۰۵ و با احتمال ۹۵٪ تائید می‌گردد.

بحث

پژوهش حاضر یکی از پیشگامان در حوزه روان‌شناسی اجتماعی ایران در حیطه مهریه، نقش میانجی نگرش معنوی در رابطه بین نگرش به ازدواج (بدبینانه، خوش‌بینانه، واقع‌گرایانه، و ایده‌آل‌گرایانه) و نگرش به مهریه (امنیت مالی، ارزش عرفی- خانوادگی، و تعهد شرعی- اخلاقی) را بررسی کرده است. با توجه به جایگاه محوری مهریه در فرهنگ ازدواج ایرانی و فقدان مطالعات روان‌شناختی در این زمینه، این پژوهش با طراحی ابزار جدید برای سنجش نگرش به مهریه، خلأ پژوهشی موجود را پر کرده و بینش‌های نوینی ارائه می‌دهد. نتایج نشان می‌دهد که نگرش معنوی به‌عنوان یک متغیر میانجی، نقش مهمی در تبیین رابطه بین نگرش به ازدواج و نگرش به مهریه ایفا می‌کند. در زمینه پژوهش حاضر مطالعه مشابهی یافت نشد اما در حیطه روابط دو به دو متغیرها این نتایج با یافته‌های برخی مطالعات دیگر همسو (۳۵-۲۹) و با برخی مطالعات (۳۶،۳۷) ناهمسوست.

بر اساس نتایج به دست آمده نگرش معنوی، به‌عنوان یک باور عمیق ریشه‌دار در ارزش‌های دینی و اخلاقی، با نگرش‌های بدبینانه، خوش‌بینانه، و واقع‌گرایانه به ازدواج رابطه مستقیم دارد، زیرا افراد بدبین به دلیل نگرانی از ناپایداری روابط، افراد خوش‌بین به دلیل باور به آینده‌ای مثبت، و افراد واقع‌گرا به دلیل پذیرش ازدواج به‌عنوان یک واقعیت اجتماعی- دینی، به ارزش‌های معنوی به‌عنوان لنگر پایدارکننده روی می‌آورند (۳۸). بااین‌حال، نگرش ایده‌آل‌گرایانه به ازدواج، که اغلب با انتظارات غیرواقعی و رمانتیک آرمانی همراه است، به دلیل عدم انطباق با ارزش‌های معنوی عمل‌گرا، با نگرش معنوی همسو نیست (۳۹). این موضوع با مطالعه Tosun (۲۰۲۳)، همخوانی دارد که نشان داد نگرش‌های ایده‌آل و رمانتیک آرمانی تحت تأثیر رسانه‌های اجتماعی و مفاهیم عشق سیال، کمتر با ارزش‌های معنوی سنتی هماهنگ هستند (۲۹).

در یافته دیگر، در مورد مولفه‌های نگرش به مهریه، امنیت مالی به‌عنوان یک تضمین اقتصادی در فرهنگ ایرانی، با نگرش‌های بدبینانه، خوش‌بینانه، و ایده‌آل‌گرایانه رابطه مستقیم دارد. افراد بدبین مهریه را ابزاری برای کاهش ریسک‌های مالی در صورت شکست ازدواج می‌بینند، افراد خوش‌بین آن را بخشی از تعهد مالی می‌پذیرند، و افراد ایده‌آل‌گرا آن را نمادی از ارزش‌گذاری به همسر می‌دانند (۳۰-۸). با این حال، مطالعه ناهمسوی غالمی قرهشی و همکاران (۱۴۰۱)، نشان داد نگرش بدبینانه لزوماً با تأکید بر جنبه‌های مالی مهریه همراه نیست، بلکه گاهی ممکن است به بی‌ثباتی و بی‌اعتمادی کلی به نهاد ازدواج منجر شود (۳۶). و در نهایت این نگرش بدبینانه و ناکارآمد به ازدواج ناموفق منجر گردد (۴۰). نگرش واقع‌گرایانه، نیز بر عمل‌گرایی تأکید دارد، مهریه را صرفاً یک رسم سنتی می‌بینند و با امنیت مالی رابطه‌ای ندارد، که با پژوهش داودآبادی (۱۳۹۳) همسو است (۳۱). اما مطالعه ناهمسوی محسنی و گلی (۱۴۰۳)، نشان داد که برخی افراد واقع‌بین ممکن است مهریه را به‌عنوان ابزار مالی برای کاهش ریسک‌های اقتصادی نیز در نظر بگیرند (۳۷). ارزش عرفی- خانوادگی، که به اهمیت سنت‌ها و هنجارهای خانوادگی در تعیین مهریه اشاره دارد، با نگرش‌های بدبینانه، خوش‌بینانه، و واقع‌گرایانه همسو است، زیرا این نگرش‌ها با هنجارهای اجتماعی و خانوادگی سازگارند، اما نگرش ایده‌آل‌گرایانه به دلیل تمرکز بر انتظارات رمانتیک آرمانی، با این ارزش همخوانی ندارد، که با یافته‌های Kavas و Thornton (۲۰۲۰) تأیید می‌شود (۳۲). تعهد شرعی- اخلاقی در تعیین مهریه، به‌عنوان یک اصل مشترک در فرهنگ ایرانی، با هر چهار نگرش رابطه مستقیم دارد، زیرا ارزش‌های دینی و اخلاقی حتی در نگرش‌های متنوع پذیرفته می‌شوند، مطالعه Richardson و Allendorf (۲۰۲۳)، نشان می‌دهد که وقتی زوجین به ازدواج به عنوان یک تعهد اخلاقی و شرعی نگاه می‌کنند، تمایل بیشتری به تعیین مهریه‌ای معقول و متناسب با شرایط خود دارند، این روند نه تنها به تقویت بنیان‌های عاطفی و اجتماعی خانواده کمک می‌کند، بلکه موجب افزایش حس همبستگی و رضایت زناشویی نیز می‌شود (۳۳). در این پژوهش، نگرش معنوی نیز با ارزش عرفی- خانوادگی و تعهد شرعی- اخلاقی رابطه مستقیم دارد، اما با امنیت مالی خیر، زیرا تمرکز نگرش معنوی در حقیقت بر جنبه‌های غیرمادی است (۴۱).

در روابط غیرمستقیم، نگرش‌های بدبینانه، واقع‌گرایانه، و ایده‌آل‌گرایانه از طریق میانجی‌گری نگرش معنوی با امنیت مالی رابطه دارند، اما نگرش خوش‌بینانه این رابطه را به صورت معنی‌دار ندارد، زیرا این نگرش بیشتر بر جنبه‌های عاطفی تمرکز می‌کند تا جنبه مادی و احساس عدم امنیت مالی و کاهش اعتبار و اهمیت ارزش‌های خانوادگی و اخلاقی، می‌توانند به‌طور هم‌زمان بر نگرش افراد نسبت به ازدواج، زندگی و مهریه تأثیرگذار باشند (۳۵). این تبیین با پژوهش Yan و همکاران (۲۰۲۴)، مورد تأیید است (۳۴). همچنین، نگرش‌های خوش‌بینانه و واقع‌گرایانه از طریق نگرش معنوی با ارزش عرفی- خانوادگی و تعهد شرعی- اخلاقی رابطه غیرمستقیم دارند، زیرا این نگرش‌ها با ارزش‌های سنتی و دینی همسو هستند، اما نگرش‌های بدبینانه و ایده‌آل‌گرایانه به دلیل تمرکز بر نگرانی‌ها یا انتظارات غیرواقعی، این رابطه را نشان نمی‌دهند (۴۲). نظریه مدرنیزاسیون توضیح می‌دهد که با افزایش فردگرایی و تأثیر رسانه‌ها، نگرش‌های ایده‌آل‌گرایانه و خوش‌بینانه کمتر با ارزش‌های سنتی همسو هستند، درحالی‌که نظریه انتخاب

[Downloaded from spiritual-health.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.30491/JSH.5.2.895]

عقلانی نشان می‌دهد افراد در تصمیم‌گیری‌های مربوط به ازدواج و مهریه، هزینه‌ها و منافع را ارزیابی می‌کنند، که در نگرش‌های واقع‌گرایانه و بدبینانه برجسته‌تر است (۴۳). نظریه گشتالت (۴۴) نیز نقش نگرش معنوی را به‌عنوان یک نظام کلی در هدایت نگرش‌ها به سمت ارزش‌های سنتی و اخلاقی تأیید می‌کند. این تبیین‌ها نشان‌دهنده پیچیدگی‌های نگرش‌های مدرن و سنتی در زمینه ازدواج و مهریه در ایران است. در حقیقت، نگرش معنوی به‌عنوان یک میانجی موثر، ارزش‌های عرفی–خانوادگی و تعهد شرعی– اخلاقی را تقویت می‌کند، اما تأثیر کمتری بر امنیت مالی دارد و این روابط تحت تأثیر عوامل فرهنگی، دینی، و اجتماعی مانند مدرنیته و ارزش‌های سنتی قرار دارند.

نتیجه‌گیری

این مطالعه، به‌عنوان یکی از پژوهش‌های جامع در زمینه متغیرهای روان‌شناختی مرتبط با ازدواج در ایران، نشان می‌دهد که نگرش معنوی به‌عنوان یک عامل واسطه‌ای موثر در ارتباط میان نگرش‌های بدبینانه، خوش‌بینانه، واقع‌گرایانه، و ایده‌آل‌گرایانه به ازدواج و مولفه‌های نگرش به مهریه (امنیت مالی، ارزش عرفی– خانوادگی، و تعهد شرعی– اخلاقی) عمل می‌کند. یافته‌ها حاکی از آن است که نگرش‌های بدبینانه، خوش‌بینانه، و واقع‌گرایانه از طریق نگرش معنوی به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم با مولفه‌های مهریه همسو هستند، درحالی‌که نگرش ایده‌آل‌گرایانه، به دلیل انتظارات رمانتیک و تأثیر مدرنیته، کمتر با ارزش‌های سنتی و معنوی هماهنگی دارد. این روابط با نظریه‌های مدرنیزاسیون، انتخاب عقلانی و گشتالت تأیید می‌شوند و بیانگر تعامل پیچیده ارزش‌های سنتی و مدرن در فرهنگ ایرانی هستند. مهریه در این جامعه نه تنها ابزاری مالی، بلکه نمادی از ارزش‌های عرفی، خانوادگی، و شرعی است که تحت تأثیر عوامل روان‌شناختی، فرهنگی، و اجتماعی قرار دارد. فراتحلیل عباسی و رضاپور (۱۴۰۳) نیز نشان می‌دهد که تغییرات نگرش به ازدواج و مهریه در ایران پدیده‌ای چندلایه است که در آن عوامل فرهنگی و خانوادگی از اهمیت بیشتری برخوردارند (۴۵). بنابراین، آموزش‌های پیش از ازدواج با تأکید بر فرهنگ‌سازی و تعادل بین جنبه‌های مالی، عرفی، و شرعی مهریه می‌تواند نگرش‌های مثبت‌تری به ازدواج ایجاد کند. بااین‌حال، محدودیت‌های پژوهش شامل ماهیت مقطعی و نمونه‌گیری در دسترس است، که پیشنهاد می‌شود با پژوهش‌های طولی و کیفی برای بررسی عمیق‌تر این روابط تکمیل گردد.

تشکر و قدردانی: بدینوسیله محققین از تمامی افرادی که در اجرای این مطالعه همکاری کردند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌نمایند.

تضاد منافع: نویسندگان تصریح می‌کنند که هیچ‌گونه تضاد منافعی در مطالعه حاضر وجود ندارد.

منابع

1. Sadeghi R, Chalmardi AK, Sharif AR, Sadri E, Ardabili M. Psychometric Properties of the Relational-Connectivity Scale and Compare Relationship Quality Typological in Model of Flourishing Couple Based on Insecure Attachment and Depression. Journal of Family Research. 2025;20(4):52-70.
2. Ghyasvand A. Marriage paradigm in Iranian youth; Types and challenges. Strategic Studies on Youth and Sports. 2024;22(62):479-506.
3. Balochzadeh KS, Abdi M, Ghaffari K, Hamidipour R. Comparison of the effectiveness of premarital education through interpersonal awareness and choice program and Indigenous multidimensional approach on dysfunctional couple beliefs in marriage seekers. Medical Journal of Mashhad University of Medical Sciences. 2021;64(1):2435-47.
4. Qur'an H. Holy Qur'an. Tahrike Tarsile Qur'an, Incorporated, 1985. pp. 1-15.
5. Tayebnia MS, Kardavani R, Yaraghy S. Qualitative typology of attitude towards marriage among unmarried students of Isfahan universities. Journal of Applied Sociology. 2023;34(2):101-22.
6. Aman J, Abbas J, Lela U, Shi G. Religious affiliation, daily spirituals, and private religious factors promote marital commitment among married couples: does religiosity help people amid the COVID-19 crisis?. Frontiers in Psychology. 2021; 12:657400.
7. Shabani M, Naqeibi A, Jafari Harandi M. A study of the nature of dowry from the perspective of the jurists of the five schools of thought and the approach of Imam Khomeini (RA) to it. Jurisprudence and Fundamentals of Islamic Law. 2023;16(1):113-24. [In Persian]
8. Ghorbani M. The Position of Dowry in Civil Law. Legal Studies. 2023;8(36):231-44. [In Persian]
9. Roshan M, Ghasemi M, Farhang M. An Economic Analysis of Mahr. Journal of Family Research. 2022;18:7-21. [In Persian]
10. Aminzad H. Studying the trend of marriage and divorce and its future in Iran (based on statistics recorded in the country). Sixth International Conference on Psychology, Educational Sciences and Social Studies, Hamadan. 2023. [In Persian]
11. Gawande S, Lateef SP. A study of perspectives on marriage among college students with reference to gender, family, and their category. Education and Society. 2024;48(1):60-7.
12. Seyed Kavosi SS, Mardukhi MS, Moqrab Tortolash M. Predicting Expectations of Marriage Based on Relationship Beliefs and Attitudes to

[Downloaded from spiritual-health.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.30491/JSH.5.2.895]

Marriage in Girls on the Verge of Marriage. Applied Family Therapy. 2021;2(1).351-71.
13. Garriga A, Pennoni F. The Causal Effects of Parental Divorce and Parental Temporary Separation on Children's Cognitive Abilities and Psychological Well-being According to Parental Relationship Quality: A. Garriga, F. Pennoni. Social Indicators Research. 2022;161(2):963-87.
14. Kim D, Jung H. The long-term impact of college education on women's attitudes toward marriage and children. Journal of Family Issues. 2024;45(1):103-23.
15. Amin SM, El-Sayed MM, El-Monshed AH, Khedr MA, Atta MH. The hidden link: dysmenorrhea, emotion regulation, and attitudes toward marriage in female nursing students. BMC Nursing. 2024;23(1): 721.
16. Fiskin G, Sari E. Evaluation of the relationship between youth attitudes towards marriage and motivation for childbearing. Children and Youth Services Review. 2021;121:105856.
17. Mikelani N, Rezaei-Jamaloei H, Taheri M, Didehban E. Structural Equation Modeling of Attitudes toward Marriage Based on Emotional Regulation and Schema Mode. Journal of Health System Research. 2024;20(1):70-8.
18. Nikbakhsh B. Sociological investigation of the factors affecting young people's attitude towards cohabitation. Ferdowsi University of Mashhad Journal of Social Sciences. 2023.
19. Tezcan T. Gender gap in religiosity and interfaith marriage attitudes: Muslim migrants in Germany. International Journal of Intercultural Relations. 2024;102:102040.
20. Vahedi H, Eghbali A. Predicting marital satisfaction based on attitude towards spirituality and resilience in the spouses of veterans with post-traumatic stress disorder. Military Psychology. 2023;14(1):173-91.
21. Yavarian BM, Halimi JH, Baezzat F. Effectiveness of parental religiosity on their attitude towards childbearing. Journal of Woman and Family Studies. 2021;8(4):103-21.
22. Ghanipourajarabad T, Javamshirafshar M. Predicting attitudes towards marriage in young people based on internal and external religious orientation and time perspective. Applied Research in Consulting. 2022;5(1):19-33.
23. Nazemi M, Ranjbaripour T, Shah Nazari M, Mashayekh M, Yousefi Kashi A. Comparing the effectiveness of psychodrama therapy and positive therapy on the spiritual attitude of breast cancer patients. Medical Journal of Mashhad University of Medical Sciences. 2022;65(2):769-80.
24. Farajnia S, Beliad MR, Hosseinian S, Hosseinzadeh Taqvai M. Modeling marital adaptability based on communication patterns and sexual relationship performance mediated by spiritual attitude. Journal of Applied Family Therapy. 2023;4(2):258-78.
25. Leijen I, van Herk H. Longitudinal analysis of the relation between changes in human values and social attitudes. Personality and Individual Differences. 2025;236:112994.
26. Nilforoshan P, Navidian A, Abedi A. Studying the psychometric properties of marital attitude scale. Iranian Journal of Psychiatric Nursing. 2013;1(1): 35-47.
27. Khojasteh Mehr R, Mombeini J, Aslani KH. A comparison of attitude toward marriage, attitude toward divorce and peer attachment of male high school students in divorced and intact families. Journal of School Psychology. 2013;2(3):57-75.
28. Shakerian A, Maroofi Y, Nateghi F. Development and validation of the spirituality questionnaire among university students in higher educational centers of Sanandaj in 2017. Journal of Research on Religion and Health. 2020;6(1):100-15.
29. Tosun M. Digitalization and Spiritual Values in the Context of Spiritual Counseling: Impacts of the Internet on Values. Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi. 2023;(8):141-62.
30. Porsina H. A phenomenological look at the criticality of dowry. Specialized Scientific Quarterly Journal of Culture and Research. 2023;16(53):157-86.
31. Davoodabadi Z. Girls, Marriage and Misconceptions. Payam-e-Zan. 2014. [In Persian]
32. Kavas S, Thornton A. Developmental Idealism and Beliefs About Marriage and Fertility in Turkey: S. Kavas, A. Thornton. Population Research and Policy Review. 2020;39(1):47-75.
33. Richardson D, Allendorf K. Developmental idealism and beliefs about marriage in the United States. Sociology of Development. 2023;9(1):78-108.
34. Yan CM, Yin CN, Qing CC. Exploring the modern Malaysian marriage: Understanding the relationship of gender role attitudes, attitudes toward childbearing, family functioning and attitudes toward marriage among young adults in Malaysia. Jurnal Psikologi Malaysia. 2024;38(2).
35. Mostafapour V, Eskandari H, Borjali A, Sohrabi F, Asgari M. A narrative exploration of transformation of moral, social and cultural values among generation Z in the context of marriage. International Journal of Ethics and Society. 2025;6(4):40-55. [In Persian]
36. Gholami Gherashiran Z, Sanaeizaker B, Kiamanesh A, Zahrakar K. The role of marriage attitude and emotional maturity in predicting marriage instability in women and men. Journal of Psychological Science. 2022;21(116):1581-98.
37. Mohseni E. Assessing Students' Attitudes in Mashhad Towards Dowry (Mahr) and its Legal Developments. Biannual Journal of Family Law and Jurisprudence. 2024;29(81):193-224.
38. Chou MJ, Tsai SS, Hsu HM, Wu HT. Research on correlation between the life attitude and well-being with spiritual health as the mediator. European Journal of Research in Social Sciences. 2016;4(3): 76-88.
39. Allendorf K, Thornton A, Mitchell C, Young-DeMarco L. The influence of developmental idealism on marital attitudes, expectations, and timing. Journal of Family Issues. 2019;40(17):2359-

[Downloaded from spiritual-health.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.30491/JSH.5.2.895]

88.
40. Dayani H, Zarbakhsh MR, Manzari Tavakoli R. The mediating role of marriage horizon components in the relationship between attachment styles and attitudes toward marriage. Journal of Applied Family Therapy. 2023;4(4):203-24.
41. Dixon DC. Christian spirituality and marital health: A phenomenological study of long-term marriages. Liberty University; 2013.
42. Cosgrave J, editor. The sociology of risk and gambling reader. Routledge; 2006.
43. Green SL. Rational choice theory: An overview. InBaylor University Faculty development seminar on rational choice theory. Waco, TX, USA: Baylor University. 2002. pp. 1-72.
44. Brownell P. Spirituality in gestalt therapy. Gestalt therapy: Advances in theory and practice. 2012:93-104.
45. Abbasi A, Rezapour D. Change in marriage and divorce attitudes and family values in Iran: A meta-analysis of key factors. Journal of Social Continuity and Change. 2025;4(2):311-48.

[Downloaded from spiritual-health.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.30491/JSH.5.2.895]